

ХРЕСЧЕН САССИ

24 (2537) №
Хаке иреклө

2015
апрель
ака 3

1991 ىولхи апрелен 21-мешенче тухма тытеннан

ЭРНЕКУН

ПАХЧИ-ПАХЧИ

Сыпма турат хатерле

Апрельте улма-сырла йывавчесене сыйлас ёшса малалла тăсаççе. Уйах пустамашенче каярах сыпма туратсем хатерлеме юраты. Вëсем çине этикетка çакаççе, хаçтапа чёркеççе, унтан полиэтилен хутаça хураççе те юр айне вырнаçтараççе (шыв тăман вырата) е холодильникра тытаççе. Сад ёстисим палартын тăрх - тêşelläп çимес паракан йывавчесене апрелен 10-мешенче сыйсан аван, вăрлли-семшен - апрелен 25-меш.

Сатарçаран хутеленме

Çуркунне пустлансанах анлă саралнă çимесе акма-лартма тытаниччен тымар хурчесене ултавлă майпа çиеле кăлараççе. 0,5-1 метртан сёлле е урпа акаççе (шăтăка 4-5 вăрп хурса). Шăтăн калчан тымарне пăхса тे реслене май хуртсene суйлаççе. Татăксим туса каснă кишерепе е çёрулмине çёр ёшне та-рахнах мар чавса хураççе, пёр-пёр туратла çав вырата паллă тăваççе. Хушăран пăхса хурт пуррипе çуккуне тे реслесçе.

Шыв йёкехурине (полевка) пëтерме вëтетнë кишерепе (çёрулмипе е шывра шутернë пăрçапа та уса кураççе) хими препараче (роденцидом) хутштарса шăтăк патнë хурса парасçе. Уса вырата мар, пăрхататăк ёшне вырнаçтараççе е тимёр листипе хуплаççе. Калпа наркăмаша ытти чёрчунпа кайăк-кăшёк тăллаламасть. Шăтăк 3-4 кун усăлмасан кăшлакан сатарçасен чуне тухна теме пулать. Хаш-пёр пахчаç наркăмашлă хутăша çанхран (30-40 гр), гипсан е алебастран (20-25 гр) тата тип çурган хатерлед. Ана çисен вар-хырьамра гипс хытать тă сатарçă вилет.

Кирлĕ пулă

400 гр кукша пус (одуванчик) курăкĕн çулçине е 200-300 гр тымарне, е 200 гр курăка пëтёмешле илэр та 10 литр ёшă шыва 3-4 сехете ярса лартăп. Сархтарна хыççän ўсен-тăран, йывавчесене сине иленнë, хур кăтартакан сине сине хурт-кăлшанкăна пëтерме уса курăп. Пёрремеш хут пакка çуралнă чухне пëрхтересçе, иккёмешенче - чечек çурнă хыççän, висçемешенче - 1 эрне иртсен. Малашне - сатарçасене пуррине курăк. Шёвеке вăрах управа юрамасть.

КЕСКЕН

ЧР Пуслăх Михаил Игнатьев РФ Президенчэн Атăлчи окружэнчи полномочиллĕ представителĕ çумэнчи канашан ларăвне хутшаннă. Пенза хулинче иртнë мероприятире регионсенче çурт-йерп тăвас ёç атalanăвне тишкернë. Кашни çын пүсне тивекен пурнамалли тăваткал метр виçипе Атăлчи тăрхенче пирен республика малта пыраты. Çурт-йерпе çыханнă ытти кăтартусемпе та япăх мар ёçлет.

РФ Президенчэн кăсалхи феврален 26-мешенче йышаннă Указ тăрх - Тăван çёршыван Аслă вăрçине хутшаннă ветерансем, салтак армăсем, концлагере, блокада лекнë çынсем, тыл ёçченесем (енчен те Раççей граçданствине илнë тата яланах Раççейре, Эстонире, Литвире пурнаççе пулсан) Çёнтервëн 70 ىولхи юбилейе хушма укса илесçе. Вăл е ку ушкăрисен укса виçи тेplerен. Шупашкарта кун пек пулăшава, тăслăхрен, 5,7 пин çын тивëçет.

ЯЛЫШ

КИЛ

ХУТЛЭХ

СЫВЛАХ

ТËПЕЛ

ПАЯН кун тăршшë 13 сехет та 14 минут. Уйах тулса çитнë.

Кирилл куне. Çак кун юлашки хут ярăннă хыççän çunaшкана тасатса çитет çહлччен упрама хунă. Ватăсем санан тăрх - Кирилл куненче çүл түпне пăхма юраман, ўкекен çältärä курасран хăранă, мёншэн тесен ку пулăм инкеке тенë. Çак кун уя тухнă, унран таса тырăпа савантарма ыйтнă.

ЫРАН - Хёвеллэ Ваçлай куне. Тинех кётнë ёшă тата хёвеллĕ кунсем çитет çене. Çене çурт е хуралтă лартма шухăшланă çын тумла шыве ёçталла юхса пустараннине сананă. Çав вырата хуралтă лартман. Унта лартнă çуртă вăхăт иртнë май шыв иlet тенë. Ирих шуçämäп хёвеле сананă: ун тавра хёвлé тесе асăрхасан лайăх тухăç кётнë. Хёвеле асаилтерекен пëçк çес çавра кулаçсем пëçернë.

ВИÇМИНЕ - Кăчкă уявë е Никон куне. Православи тăнёпе çак кун Иисус Иерусалима кёнине уявлаççе, ун хыççän тепёр эрнерен Мăнкун çитет. "Çér айёнчи шывсем, çиеле тухма сире çул уссă параптăп", - тесе ялсенче мёнпур çăлкуçсene пăхса çаврăннă. Çăkăп тăренçек, ѝётен, хёвлçаврăнăш тëшшисене сапса парса кайăксене садсемпе пахасене йыхравланă.

ЫЙТУ - ХУРАВ

Чие çырлине сыватасчë

Пахчари чий çырли хуртланса кайр, шăтăклă пулнăран пустарми та пултăм. Слива çырлини та çаплах. Манан пахчара çес мар, таварисен та çавнашкалах. Йывавчесене эмелле сиплеме кая юлтăм-ши? Тен, мёнле та пулин сыватма пулатех?

Хисеплे вулаканăмăп, пирен тăрхри çылай çырлана чей çырлisen шутне кëртме пулать. Ахăртнек, эсири чие çырлине шута илинë, çакна кура хуравлама тăршшăлăп та. Эсири пëлтернинчен пахчари йывăча мёнле хурт тапăнни тата вăл мёнле чирле чирлине тата калама хĕн. Сад ёстисим чир-çерпета тата сине хурт-кăлшанкăпа кëрешес ёшса чи малтан март вëçенчë е апрель пустамашенче пусчыма сёнеççе. Аспа тăрх: ку ёш йывăç сëткенпе тутлиçчен пурнăçламалла. Капла эсири сивбे хĕл каçнă мёнпур çătăрçасен-чен хăтăлăп.

Лавкасенче паян вëсемпе кëрешиме пул-

О. ПЕТРОВА. Çене Шупашкар хули-лăшакан препарат нумай, çыншан вëсем сиенсëр. Кунашкалисен шутенче: Агравертин, Фитоверм, Искру-Био. Циркон тата Экоберин шёвекесемпе та уса курма юраты. Йывăча "çунтарса" ярас мар тесен, тархасшан, вëсене хут çинче палăртнă вëçепе хутштарăп.

Чылай сад ёсти чие йывăчне 1 процентлă пăхăр купоросе пе рëхтерме сёнет. Вăл е бордос шёвеке кăмпа чире-сенчен лайăх пулăшать. Чирлë çулпăсене, çеçкесене, туратсene касса пустарма, ун хыççän çунтарса яма ан манăп. Вăл вырата кëреçепе чавса тухăр.

Сиене пур

Эпир хамар пурнакан çуртăн стенисене шал енчен ПВХ панельпе çапрämär. Çак материал сывлăхшан сиене пурлă мар-ши? Сиене пулсан ун çине обой çыпăçтарма юраты-и?

Анастасия АНДРЕЕВНА. Вăрнар районе, Хирпуç. Стенасене пенопластла тата пластик-па çапма кирлĕ мар. Тëсплăхрен, пено-пласт стирол текен наркăмашлă пăс кăларать. Ана пулла пус ыратать, хăсас килет, куç аптаратать, сывлав çуллă пüллëнет. ПВХ пластикара та, синтетика материал шутланнă май, çын сывлăхшëн сиене япаласен пур. 60 градусран пысăк температурăра вăл ирлеть, наркăмашлă пăс кăларать. Енчен та унпа уса кураса тетр

пулсан формальдегидсен шайе ГОСТа тивëçтернине тëрслер е вăл Европăри E1 стандартла киллĕшсе тăмалла, сертификат (çав шутра пушар хăрушсăрлăх çинчен калаканни та) пулмалла.

Панель çине обой çыпăçтарма пулать, анчах ку ёш çамăл мар, теприне çыпăçтарнах хыççänхи илем киллĕшмесен та пултарать тата ытти та. Сиене çобойсене та суйлама пёлмelle.

Халăх сăнавă

- ✓ Апрельте шыв-шур вăйлă юхсан май уйăхенче курак аван çитёнет.
- ✓ Çак уйăхри виçе çумăр июнь уйăхенчи вун-вун çумăрпа танлашать.
- ✓ Йёпе-сапаллă килсен çулла кăмпа нумай пулать.
- ✓ Чечекпе курак тухсан кëркунне тырă йына пулать.
- ✓ Уйра шыв-шур тăрсан утă капане çиче хут ушăнать.
- ✓ Апрель - ултавлă: çанталăк кунне çиче хут ушăнать.
- ✓ Çак уйăхри шыв-шура çëp ёçce тăранать тата вăранать.

Пилĕк тутăллă

СИМЁС

"Китайский лимонник" ятлă ўсен-тăран пур. Çип тăрх xämла пек çүле каять. Xам курман, анчах çырли вëтë, хёrlе тëсле тесçе. Çип карса ўстермесен вăл пулмасть-мэн. Мэнле чиртен усăллă-ши вăл? Çулцине типётме юраты-и тата ѣна хăш вăхăтра татмалла?

Елизавета ПАВЛОВНА. Вăрнар районе, Мёлшë ялë. Китай лимонникे 5 тëсле тутă парать: унăн çырлини хуппи пылак, ўшë йўçе, вăрри кăвасак, унран (вăрпă) хатерлĕнë силлëхлă шёвек вăхăт иртсен тăварланать. Ана чанах та шпалер кармасар пустарма çумра çуллăхе пулмасан ўстерьиместен.

Лимонник çырли çынна вăй парать, нерв тытăмне çиреплетет, чёрешен çав тери усăллă. Ана çисен пëверен киптиксем çене çене вăй илесçе. Çак органолимонник хүтëлет, силлëт. Гормонсен виçине йёрене кëртме пулăшать. Унран хатерлĕнë шёвек арçынсен ар пултараслăхне вăйлатать, типëñçе çырла гастритпа аптаракансемшэн аван тата ытти та.

Лимонникан çулçинчен, хуппи-чен хатерлĕнë шёвек цинга чирен-чен, депрессирен пулăшать. Анчах çак ўсен-тăранпа виçесéр, тăтăшах ўса курмалла мар. Унăн çулçине авгуست уйăхенче пустарасçе, вëтëтце сулхăнра типëñçе.

ÇЫРĂНТАРУ - 2015

Хисеплे вулакансем! Кăсалхи иккёмеш çур çулта «Хресчен сасси - Кил» хаçат уйрăм кăларымпа тухма пăрахать.

Июль уйăхенчен пусласа вăл 8 страницă тухса тăракан «Хресчен сасси» хаçат ёшёнче пулă.

Çур çуллăх хак - 297 тенкë та 78 пус, çырăнтару индексе - 54838. Халë хăш-пёри «Хресчен сасси - Кил» ятлă уйрăм хаçата çырăнса илме сэнни «Хыпар» Издательство çурчёпе пачах та çыхăнман!

АЛ АЙЁНЧЕ

Серете

● Сертэнэ пахчацасем чи сиенлэ үсмүүрэй шутне кэртеч. Вайл тимёрпэе, марганеццаа пүяннине пёлтэрийн эсир? Ахальтен мар ёна чаваш мэн авалтан үнэн. Яшана янисэргүүснэ сертэнэ салата та хушма юратай. Ёна хөлөвлийн түпэцсан аван. Чак үсмүүрэй үсэллэ та, тутлэ та.

● Пыл курэгнэ (медуница) хаш-пэр кил хүчи хээрээрэй аш-пашран хатэрленэ апата яратай е ёна куколь ёшэв валли усажуяа юратай.

● Тростникре аскорбин кислоти тата А витамин нутай. Вайл тарларатай, шак хавалакан үсмүүрэй шутланатай.

● Сиплев тэллэвэпэ шанэр курэгнэе анлэн үсэд кураш. Унта չаван пекх каротин, К витамин, лимон кислоти тата фитонцид нутай. Ёна салат, запеканка, напиток хатэрленэ ёшее яма юратай.

● Пахчацасем шурутран мэндэлэхэд хэдэлмэлли пири шухаалцаш. Тынмарне кэлласан та вайл сэнэрен шатсаа тухать, саралдай. Анчах чак үсмүүрэйн усси таа: халх медицининчээ унпа авалтан шак хавалакан, ўслэхе чараан, тарлтараакан хатэр пек усажуяа курнэ. Типэтнэ тынмарэнчэн мэн асаттесем кэсэл, патай нэссернэ. Шурут белоксемпе, углеводсемпе тата организма кислотисемпе пүян.

● Мулкач курэгнэе пири тээрхра анлэ кэллах. Унан չулчине, чечекне тэрлэх апата хатэрленэ ёшее яма юратай. Ку эмел курэгнэе каротин, органика кислоти тата К витамин нутай.

Мулкач курэгнэ

ЁМЁРЕ ТАСМА

Тибет медицининийн вартанланах

Кашни кун 0,4 стакан тин сундэ ёсмөлле. Вайл сывлыш пүлэннине ирттерет.

Кунсерен 1-2 кашак та пулин манна патти үсмөлле. Йылгарах 40 үсүүтэн иртнисен. Чак патай шамасене, төртмасене, апата ирлтерекэн тынтыма үрэглэнет.

Курага организма вай-хал күрет, ылгарах арсынна.

Пулд шуршилт вайсар չыншан үсэллэ. Җартанран хатэрлени лайхарах.

Кашни кун майяр, исём չырлы тата сыр چисен нерв тытам, чөрө չирэглэнет, ывайнин ирттэй, пүсъратма чараанай. ҇ак չимбэсем пайвэр чирэнчэн таа үсэллэ. Пэр апата 30 г астархан майярд, 20 г چисэн չырлы, 20 г сыр үсмөлле.

Атеросклерозан, чөрепе пайвэр чирсентин кунне 100 г тэмдэгээ үсмөлле.

Лимонна апельсин вара юн пусаме ўснин

чен, хээрээрэй чир-чөрэнчэн тата щит евэр пар چителжсөр չесленинчен усэллэ. Лимона хуплине терка витэр кэллэрэй, сахэр хушмалла. Кунне вицэх хутчен 1 чай кашак үсмөлле.

Шур չырлыгэе гастритран үсмөллэ.

Чөрьсэрил үйнэри таа үлтэй хутчен 0,5 стакан չырлыгэе үсмөлле.

Панулми шама չыпписен чирэнчэн, склерозран үсэллэ.

Петрушка юна кэвэлмэе пулшаш. Ёна юн чирене нушаланакансене չиме сэнэч. Султаль кэллэхе үсажуяа курмалла.

Хура пилешре, ытти չырлы таа үлшаш. Ёна юн чирене нушаланакансене չиме сэнэч. Султаль кэллэхе үсажуяа курмалла.

Чира гипотиреоз, ытти չырлы таа үлшаш. Ёна юн чирене нушаланакансене չиме сэнэч. Султаль кэллэхе үсажуяа курмалла.

Чир-чөрэпэе չыхланиччэн таса шив ёсны үсэллэрэй.

Валентина ТРИФОНОВА.
Патарьел район.

АСРА ТЫТМА

Таса шыв ёсмөлле

Таса шыв нумай ёсмөлли չинчэн калацэгдүүрт. Талдара 2 литр таранччен. ҇акна хам төрэслесе пахманд шут тытрам. Хаш-пэр чухне юн пусаме үвсөрөн ытгашши хэлжээрэн малтанах шиклентэн. Ирхине вицэх варла չир стакан ёснинчен пүсльард. Апата умён չир сехет малараах чак үсмөлхөн үсэллэ. Каярахпа ерепен 1 стакан չине күсрэй. Ёна пачхэ չыкынанынде

ПЕЛМЕ ИНТЕРЕСЛÉ

✓ Пётр Петрович Петрович йыратнан хөс курэгнэе (сабельник) үсмөллэ.
✓ Сурана хэвэртэх түрлэгтэй тэллэвэе Александр Невский улаа вачэгээ тата саллиже үсажуяа курнэ.
✓ Георгий Жуков маршала улаа вачэгээ тата саллиже үсажуяа курнэ.
✓ Ф. Каплан В.И. Ленина персө амантнан хыцсан юнан суранесене пурш тата улаа вачэгээ тата саллиже үсажуяа курнэ.
✓ Александр Суворов «Наука побеждать» кёнекинче, չаван пекх монографийнсэнчээ хэдийнхэзэвэе нушаланни չинчэн չирнэ. Ҫапах вайл 70 үсүүтэн չитичен пурэндэй. Куене 100 г астархан майярд, 20 г چисэн չырлы, 20 г сыр үсмөлле.

РЕКЛАМА, ПЕЛТЕРҮСЕМ

СУТАТАЛ / ПРОДАЮ

4. Немецкие пластиковые ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без выходных. Т. 8-987-576-65-62.

5. Блоки керамзитобетонные 20x20x40, 12x20x40, 9x20x40 пропаренные, гидро-вibrопрессованные заводские от производителя – недорого; цемент, песок. Доставка. Разгрузка. Без выходных. Кассовый чек, документы. Т. 8-960-301-63-74.

6. ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Т.: 89278441501, 674642.

8. Гравмассу, песок, щебень, торф, кирпич, керамблок, керамзит. Пенсионерам, уч. ВОВ – скидки. Т. 8-905-199-01-22.

11. Срубы для бани. Доставка по ЧР. Т. 37-28-74.

22. Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без выходных. Т. 8-927-855-83-55.

23. Гравмассу, песок, бой кирпича, щебень. Доставка. Т. 89061355241.

29. Косилки, грабли, фрезы, опрыскиватели, картофелесажалки, доильные аппараты. ДОСТАВКА! Т.: 89379559802, 89373758095.

24. Грабли, косилки, сажалки, копалки, очучники, опрыскиватели. Доставка. Т. 89278533596.

30. Гравмассу, песок, щебень, керамзит. Д-ка. Т. 89053465671.

31. Гравмассу, песок, керамзит, кирпич, кирпич рядовой, лицевой; керамбочки, кольца. Доставка. Т.: 89063804835, 89276674605.

35. Пластиковые ОКНА, металлические ДВЕРИ. Бесплатно: замер, доставка, демонтаж. Гарантия 15 лет. Рассрочка. Скидки. Т. 8-937-391-39-91.

43. БРУСЧАТКУ, плиты тротуарные, бордюры, водостоки. Укладка. Т. 8-967-470-27-36 (Мир камней, Чебоксары, пр. Машиностроителей, 1Д).

49. Керамблоки, цемент, керамзит в мешках – цены от производителя. Т. 8-905-344-79-32.

58. Гравмассу, щебень, песок, керамзит, чернозем. Д-ка. Т. 89276687015.

59. ТЕПЛИЦЫ от производителя. Доставка. Тел. 48-16-54.

74. Керамблоки вибропрессованные, пропаренные. Все размеры. Доставка. Т. 8-917-677-68-46.

